

KÁROLI GÁSPÁR REFORMÁTUS EGYETEM
HITTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

Nagy József

Élet és halál, örök élet és örök halál a Jelenések könyvében: a
ἄδης, ἄβυσσος és λίμνη τοῦ πυρός összefüggései

Tézisfüzet

Témavezető:
Prof. Dr. Pap Ferenc

Doktori Iskola vezetője:
Prof. Dr. Balla Péter

Budapest
2020

1. Bevezetés

A Jelenések könyve-béli (Jel) élet és a halál toposzát a ἄδης, az ἄβυσσος és a λίμνη τοῦ πυρός összefüggésein keresztül tárjuk fel.

A témaválasztásunkat indokolttá teszi, hogy a ἄδης mindig a halállal (θάνατος) együtt szerepel (Jel 1,18; 6,7–8; 20,13–14). Másodsor, az ἄβυσσος és a θάνατος közvetlen kapcsolatát is jól kivehetjük (pl. Jel 9,1–12). Harmadszor pedig a tűz tava¹ két ízben is az örök élet ellentétéként is felfogható második halállal együtt lelhető fel (ὁ θάνατος ὁ δεύτερος; Jel 20,14; 21,8). Emellett az élettal kapcsolatos kérdések is feltárulhatnak előttünk. A ἄδης kulcsának megszerzése egyenlő Jézus feltámadásával (Jel 1,18). Az első feltámadást megelőzi a fenevad tűz tavába kerülése és a Sátán ἄβυσσος-ba vettetése (Jel 19,20; 20,1–3). Végül, a ἄδης tűz tavába kerülése (a halál halála) a Jel felfogása szerinti örök élet egyik megnyilatkozásaként érthető. Az előbbi példák világosan érzékeltetik, hogy az élet és a halál Jel-béli nagy kérdésköre többek között az előbbi szférák megértésén keresztül lehetséges.

A Jel-ben a ἄδης, az ἄβυσσος és a tűz tava egymástól világosan megkülönböztethető. Mindezt azért szükséges nyomatékosítanunk, mert számos kutató a ἄδης-ra és ἄβυσσος-ra szinonimaként tekint. Más magyarázók emellett az ἄβυσσος és a tűz tava között vélnek azonosságot felfedezni. Az előbbi meglátások – és a fogalmak pontos meghatározásának a hiánya – azért is lehetnek sokak számára fájóak, mert ezek a bibliafordításokban is lecsapódnak. Ennek következményeként a probléma a kutatók mellett a szélesebb olvasóközönséget is közvetlenül érinti. Legkifejezőbb példája ennek, hogy több magyar nyelvű bibliafordítás a Jel-béli ἄδης-t pokolként adja vissza (ÚFO, RÚF).

A megkülönböztetés hiánya mellett egy ezzel ellentétes irányú probléma is körvonalazható. Találkozunk olyan magyarázóval, aki szerint a Jel-ben a ἄδης és az ἄβυσσος között nem mutatható ki érdemi kapcsolat. Ezzel szemben dolgozatunk kiindulópontja, hogy mindhárom fogalom között lényeges kapcsolópontok fedezhetők fel. Az előbbieken alapján célunk, hogy feltárjuk a három fogalom közötti lényeges összefüggéseket és ezek üzenetét a Jel egésze alapján.

¹ A gördülékenyebb szöveg érdekében a λίμνη τοῦ πυρός-t tűz tavaként fordítjuk.

2. Módszer

Dolgozatunkban legfőképpen a narratív-kritika módszerére támaszkodunk. A Jel-t a narratív-kritikai megközelítésen keresztül vizsgáló Resseguie – Uspensky nyomán – négy olyan meghatározó szempontot emel ki, amelyeken keresztül egy narratíva vizsgálható. 1. A frazeológiai (*phraseological*) szempontokra figyelve a narratívában előforduló szavakat és kifejezéseket vizsgálhatjuk. 2. A térbeli-időbeli (*spatial-temporal*) dimenzióan keresztül arra kaphatunk választ, hogy hol és mikor mentek végbe az események? 3. A pszichológiai (*psychological*) aspektuson keresztül a karakterek gondolatait, magatartását és ezek változását tárhatjuk fel. 4. Az ideológiai (*ideological*) szempontok pedig a narrátor által képviselt értékekre és világképre mutatnak rá.

Több olyan példát is láthatunk, amikor a narratív-kritika más módszerekkel is kiegészül. Resseguie és Campbell narratív-kritikai kommentárjai számolnak az intertextualitással, illetve a narrátor szociális, kulturális és vallási helyzetével is. Dolgozatunkban az intertextualitás – és a további szempontok – legfőbb célja a narratív olvasat beágyazottságának erősítése.

3. Téziscsoportok

I. Tézis(csoport): Dinamizmus

I. 1.: Dinamikus kozmológia

A Jel szerinti teremtettség folyamatos változásban van. Ennek keretén belül a teremtéstől (Jel 4,11) egészen az új teremtésig jutunk el (Jel 21,5). A folyamat részeként az egyes szférák semmivé lesznek (Jel 20,14), mások megújulnak (Jel 21,5), a kulccsal elzárt és áthatolhatatlannak hitt régiók pedig feltáruznak (Jel 1,18; 4,1; 9,1; 20,8). Ezt a jelenséget a *dinamikus kozmológia* kifejezésének bevezetésével érzékeltetjük.

I. 2.: Az élet és a halál dinamizmusa

A térbeli és időbeli keretben az élet és a halál, illetve az örök élet és az örök halál dinamizmusa is kirajzolódik. Ezen belül is az élet és a halál

radikalizálódása figyelhető meg. Az étellel szemben az örök élet jelenti a legfőbb kiteljesedést, a halál helyett pedig a második halál fogható fel a legkomolyabb fenyegetettségként (pl. Jel 2,10).

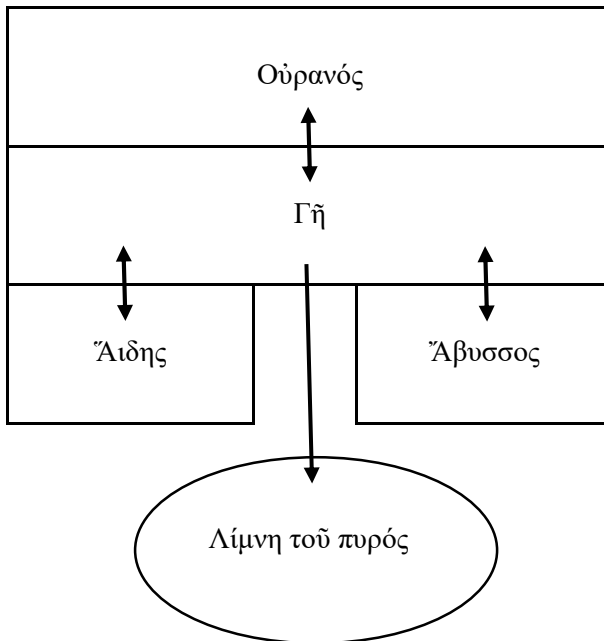
II. Tézis(csoport): A kozmosz strukturálása

II. 1.: A kulcs (κλείς) mint a kozmosz felosztását segítő szimbólum

A Jel szerinti teremtettség a kulcs (κλείς) szimbóluma segítségével osztható fel a legpontosabban (Jel 1,18; 3,7; 9,1; 20,1). A kulcs mellett több kapcsolódó szó is segítségül hívhatunk (κλείω: Jel 3,7; 11,6; 20,3; θύρα: Jel 4,1; φρέαρ: Jel 9,1.2 [3x]).

II. 2.: Az első teremtés felosztása

A Jel szerinti első teremtés az οὐρανός-γῆ-ἄιδης-ἄβυσσος és a tűz tava szférákra osztható. Ezen belül a tűz tava nem integráns része a teremtettségnek.

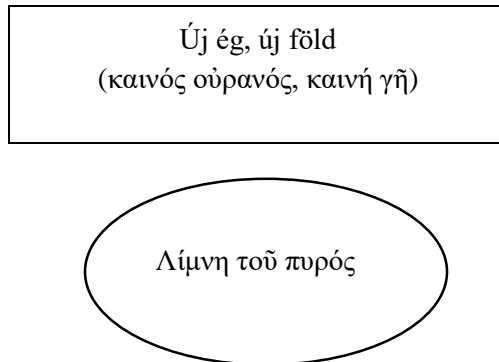

1. ábra: az első teremtés felosztása

II. 3.: Az új teremtés felosztása

Az új teremtésről olvasva nem találkozunk kulccsal. A kulcsok hiánya is üzeni, hogy az új ég és új föld közötti határok eltűnnek.

A ἄδης és az ἄβυσσος az új teremtésen kívül kell maradjanak. Pontosabban: a ἄδης a tűz tavába vettetik, az ἄβυσσος szerepe pedig okafogyottá válik, mivel korábbi lakói szintén a tűz tavába vettettek (Jel 19,20; 20,10). A Jel szerinti új teremtés – Garrow ábráját alapul véve – a következőképpen rendszerezhető.²

2. ábra: az új teremtés felosztása

III. Tézis(csoport): ἄδης

A Jel-béli ἄδης minden esetben korlátozott erővel bír. Krisztusnál van ennek a kulcsa (Jel 1,18), a hatalma nem abszolút (Jel 6,8), az utolsó napokon kiadja a halottakat (Jel 20,13), majd a tűz tavába vettetik (Jel 20,14).

IV. Tézis(csoport): ἄβυσσος

Az ἄβυσσος-ból érkezők az elpecsételteteket és az el nem pecsételteteket is fenyegetik. A két csoportra azonban nem egyszerre törnek. A Jel 9,1–12-ben az el nem pecsételteteket gyötrik az ἄβυσσος-ból színrelépő lények. A Jel 11,3–14-ben az ἄβυσσος-ból érkező fenevad végez Isten két tanújával.

² GARROW, A. J. P.: *Revelation*. London–New York, 1997, Routledge, 117. p.

V. Tézis(csoport): A ἄδης és az ἄβυσσος összefüggése

V. 1.: Jel 9,1–12

A Jel 9,1–11 szerint az ἄβυσσος-ból feljövő lények a halálnál is fájdalmasabb gyötrődést hozták el. Míg a Jel 6,7–8-ban a θάνατος és a ἄδης felbukkanása jelenti a legfőbb csapást, addig itt ezek hiánya – a gyötrődéssel kiegészülve – fogható fel Isten büntetéseként (vö.: Jel 9,6).

V. 2.: Jel 17,1-16

A Jel 17-ben az ἄβυσσος és ἄδης közötti látszólagos azonosságának és lényegi eltéréseinek feszültsége adja a szakasz egyik markáns üzenetét. Az ἄβυσσος-ból érkező fenevad, úgy tünteti fel magát mint aki legyőzte a halált. Fellépése megtévesztő, mivel nem a holtak hazájából (ἄδης), hanem a démoni mélységből (ἄβυσσος) érkezik.

VI. Tézis(csoport): λίμνη τοῦ πυρός

VI. 1.: A tűz tava mint bátortás

Bár a tűz tavaról leggyakrabban az üdvözülők és az elkárhozók összefüggésében szólnak a magyarázók, de a Jel jóval tágabb perspektívában tárgyalja ennek szerepét. Komoly bátortást jelent, hogy a tűz tavába kerülésével az új teremtésem kívülmarad a θάνατος és a ἄδης (Jel 20,14), illetve az ἄβυσσος-ból érkező minden negativitás (Jel 19,20; 20,10).

VI. 2.: A tűz tavához kapcsolódó kifejezések

Számos Jel-béli kifejezés és teológiai toposz közvetve vagy közvetlenül kapcsolódik a tűz tavához:

Kárhozat kifejezője	Bibliai hely (Jel)	Elszenvedő
Tűz tava	19,20; 20,10.14[2x].15; 21,8	Fenevad, hamis próféta. Sátán, θάνατος és ἄδης, fenevad követői
Második halál (δεύτερος θάνατος)	2,11; 20,6; 20,14[2x]; 21,8	Élet könyvébe be nem írtak
Pusztulás (ἀπώλεια)	17,8.11	Fenevad
Gyötrődés (βασανισμός, βασανίζω)	14,10–11; 20,10	Fenevad, hamis próféta. Sátán, fenevad követői

1. táblázat: a tűz tavához kapcsolódó fogalmak

VI. 3.: A kapcsolódó kifejezések átmenetet képeznek a ἄδης, az ἄβυσσος és a λίμνη τοῦ πυρός között

Az előbbi kapcsolódó toposzok a ἄδης, az ἄβυσσος és a tűz tava együttese szempontjából is megkerülhetetlen fontosságúak. 1. Nem a ἄδης-hoz kapcsolódó első, hanem a tűz tavával összefüggő második halál jelöli a legkomolyabb fenyegetettséget. 2. A ἄβυσσος-ból érkező fenevad a pusztulásba tart (Jel 17,8.11). Ez is előre bocsátja, hogy a tűz tava a ἄβυσσος-nál is sokkal fenyegetőbb erőt jelöl. 3. A ἄβυσσος-ból érkező lények előre bocsátják a tűz tava gyötrelmét (Jel 9,5; 20,10).

4. Összefoglalás

A dolgozatunkban legfőképpen a narratív-kritika módszerére hagyatkozva tártuk fel a Jel-béli ἄδης, ἄβυσσος és tűz tava összefüggését. Munkánk két főbb előfeltevésből indult ki: 1. Mindhárom fogalom pontosan megkülönböztethető egymástól. 2. A különbségtétel mellett szorosan összefüggő, egymásból következő és mélyebb feltárára váró – az élet és a halál nagy kérdéskörét érintő – kapcsolat fedezhető fel. A feltevések igazolása behatóbb vizsgálatot kívánt meg.

Mindkét kiindulópont szempontjából lényeges, hogy a ἄδης, az ἄβυσσος és a tűz tava is különálló szféraként fogható fel. Ezt igazolandó a dolgozatunk első nagyobb egységében a Jel kozmológiájának keretébe helyeztük el ezeket. Meglátásunk szerint a Jel kozmosza a kulcs (κλεις) szimbólumával rendszerezhető legpontosabban.

A dolgozatunk következő fejezeteiben külön megvizsgáltuk a ἄδης, az ἄβυσσος és a tűz tava előfordulásait. Témafelvetésünkben kifolyólag javarészt a Jel-béli előfordulásokra összpontosítottunk. Ezek nyomán vontuk le a tézisekben is olvasható következtetéseket.

5. Kapcsolódó publikációk

- NAGY József: A ἄδης szó használata, különös tekintettel a Jelenések könyvében. In Czentnár Simon – Nagy József – Nagy Levente (Szerk.): *Beszéjétek el dicsőségét: Conferentia Rerum Divinarum* 6. Budapest, 2019, Károli Gáspár Református Egyetem–L'Harmattan, 37–51. p.
- NAGY József: A Jelenések könyvének kozmológiája. *KRE-DIT: A KRE-DOK Online Tudományos Folyóirata*, vol. 2 (2019) no. 1. 1–12. p. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/nagy-jozsef-a-jelenések-könyvének-kozmologiaja/> letöltve: 2019.12.02.
- NAGY József: Bevezetés a Jelenések könyvéhez. *KRE-DIT: A KRE-DOK Online Tudományos Folyóirata*, vol. 2 (2019) no. 2. 1–30. p. <http://www.kre-dit.hu/tanulmanyok/nagy-jozsef-bevezetes-a-jelenések-könyvéhez/> letöltve: 2020.01.17.
- NAGY József: Gallusz László: Jézus hét reformációs üzenete a Jelenések könyvében: Kortörténeti szempontok, mai vonatkozások. *Vallástudományi Szemle*, vol. 13 (2017) no. 3. 141–143. p.
- NAGY József: Kísérlet a negyedik evangélium zóé (aiónios) fogalmának megértésére a szinoptikus felfogás tükrében. In Zila Gábor (Szerk.): *"Uram, hogy lássak!"*. Budapest, 2016, Doktoranduszok Országos Szövetsége, 236–250. p.